List 14. **NOVICE** Tečaj XXX.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhaja vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 3. aprila 1872.

Obseg: Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva. — O vinskih primesih in o prizadevah zboljšati slabo lansko vino. (Dalje.) — Rabarbara, ki se jé. — Lončene cevi za napeljevanje vode. — Gospodarske skušnje. — Potopisni listi slovenskega učitelja svojemu pobratimu. — Ustanovitev Prage. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva.

III.

Kako, kolikokrat, kako globoko in kedaj naj se orje?

Spisal Franjo Kuralt.

(Dalje.)

Kako globoko naj se orje? — Orje se ali plitvo, to je, 3 do 4 palce globoko, ali srednje globoko, to je, 4 do 7 palcev, ali pa prav globoko, to je, 10 do 15 palcev pod zemljo. V obče je najboljše zmirom globoko orati, kajti s tem se zemlja mnogo zboljša.

Vendar je pa včasih poljedelec primoran, da le plitvo orje in to takrat:

1) kedar ilasta zemlja zdolej nima rastlinskega živeža, zraven pa še gnoja manjka. Takrat je boljše rastlinsko hrano na površji zemlje obdržati;

2) kedar se težka in ilovasta zemlja spomlad prvikrat orje, in se hoče še tisto leto obsejati. Brana lagleje in boljše zemljo razrahljá, in potem se drugikrat lagleje orje;

3) kedar se celina zorje, da lagleje in popreje trava segnjije;

4) kedar se gnoj podorje, in to tem plitveje, čem bolj je zemlja ilovasta in težka, da se gnoj popred razkroji;

5) kedar je zemlja zdolej preveč kamenita. Pokvarila bi se s kamenjem zgornja zemlja, in pridelka bilo bi manj;

6) kedar se podorje seme, da ne pride tako globoko v zemljo, kjer ne more kaliti;

7) kedar se podorje strnišče, da se popred in boljše razkroji.

Drugače je pa zmirom boljše globoko orati, kajti skušnje nas učé:

1) da se z globokim oranjem mnogo več rudnin razkroji; zrak in gorkota imata potem veči vpliv do nje in tako se zemlja zboljša;

2) globoko orana zemlja mnogo več gorkote in mokrote vsé vzame, in jo o suši tudi delj časa v sebi obdrží; zatoraj suša, mraz in mokrota ne škodujejo toliko globoko, kakor pa plitvo orani zemlji;

3) več zemlje rodovitne postane, in tako je mogoče tudi več pridelati;

4) na globoko orani zemlji je mogoče več različnih pridelkov zaporedoma sejati, in sicer plitvo kakor tudi globoko vkoreninjenih; tù vsaka rastlina dobí potrebne hrane;

5) rastline si lahko v globočini hrane iščejo, boljše stojé in ne poležejo tako lahko;

6) globoko orana zemlja se lagleje plevela očisti.

Pri globokem oranji pa je treba paziti na to, da tako oranje koristi, a ne da škoduje. Zatoraj se mora:

1) mokra zemlja popred posušiti,

2) samo toliko nerodovitne zemlje z rodovitno pomešati, to je, neobdelane z obdelano, kolikor je je mogoče gnojiti, sicer rastlinam hrane pomanjkuje,

3) treba je, v pravem času globoko orati. Najbolji čas za to je, kedar zemlja počiva (na prahi), kedar se pripravlja za okopavino, ko ima neobdelana zemlja čas razpasti, ali pa v jeseni, da mraz na njo deluje. Nikdar se pa ne sme ravno pred setvijo globoko orati.

Kedaj naj se orje? — Na to vprašanje se ne more natanko odgovoriti, ker to je odvisno od zemlje, časa in pa od rastlin.

V obče naj se orje, kedar zemlja ni presuha ne premokra, kajti plug ima takrat najmanjšo zapreko in živina manj trpí. Posebno je treba, težko zemljo orati v takem stanu. Mokra orana se trga v kepah, ktere se, kasneje posušene, prav težko zopet razrahljajo. Ravno tako je, ako se taka zemlja presuha orje, ker se tudi plevel le slabo pokončá. A peščena zemlja se ne sme presuha orati, ker se preveč posuší.

Kar se časa tiče, ni dobro v veliki vročini orati; takrat se mnogo rastlinskega živeža razkroji in izpuhti, in to tem več, čem bolj je zemlja rahla že sama po sebi, in čem več ima rastlinske hrane v sebi. Zatoraj naj se taka zemlja zmirom le v hladnih dnevih orje, ali naj se pa že jeseni toliko pripravi, da jo spomladi ni treba nič ali pa samo enkrat orati. Strnišče naj se precej po žetvi podorje, in nikar naj se ne čaka do spomladi; takrat je že prepozno. Jako koristno je tedaj, ako se zemlja pred zimo preorje; zrak bolj na tako zemljo deluje, neorganični deli rastlinske hrane se lagleje razkrojijo.

Plevel se pokončá, ravno tako tudi škodljivi mrčesi, kteri bi v nepreorani zemlji čez zimo še svoje zavetje imeli. Časa za delo spomladi toliko ne pomanjkuje in tudi živina se jeseni na taki način boljše upotrebi, kakor da bi brez dela v hlevu stala. Setev se spomladi popred lahko počne, kar je jako koristno; zemlja mokroto spomladi delj časa obdrží; to pa pridelek mnogo povikša, posebno ob suhih letih.

O vinskih primesih in o prizadevah zboljšati slabo lansko vino.

Spisal Rihard Dolenec v Klosterneuburgu.

(Dalje.)

V dosedanjih listih bilo je govorjenje o vinskih primesih, posebno o soljenji vina slabih (to je o dobroti slabih) letin. Razjasnjeno je bilo, da bi sol imela moč na sebi še zdravo vino zboljšati, stanovitnejše narediti; to je pa, kakor je bilo dokazano, prazno in krivo mnenje. Galiziranje mošta (o tem bo pri priložnosti kaj več spregovoriti treba) služi, kakor smo videli, tudi le v zboljšanje še zdravega mošta (prav za prav vina) in neposredno se ve da tudi v višo stanovitnost pridelka, in ono je edino pravo sredstvo. Vse drugo, kar se s slabim pridelkom v namen pomnoženja njegove dobrote in stanovitnosti stori, dokler je vino še zdravo, je gola packarija, ktera le nevednost manipulanta osvedočuje.

Zdaj moramo pa o mogočem zboljšanji tacega vina slabih letin govoriti, čegar mošt se ni previdno zboljšal, in je toraj ne le samo na sebi slabo v pravem pomenu besede, ampak tudi veliki nevarnosti podvrženo, da se popolnoma pokazí.

Povod k tej razpravi dajejo mi iz Dolenskega dohajajoče pritožbe, da se tamošnji lanski pridelek noče učistiti, da premenjava naravno svojo barvo v nenaravno grdo rdečkasto, ter da dobiva neprijeten, slab duh, tako zeló, da ga nikdo pokusiti noče. To vse veljá gotovo od najnižih vin, ktera so v najslabejih legah pridelana bila, ali pa tudi od takih, ki so sicer v dobrih legah, al na trtah črnega plemena zrastla, kajti črno grozdje zorí (le malo sort se sme izvzeti), kakor je sploh znano, najkasnejše.

Taka vina so očividno že bolna, in jih zboljšati pomeni toliko, kakor ozdraviti jih — ako je to še mogoče.

Pri zboljševanji ali zdravljenji tacih vin mora pa vinorejec ravno tako postopati kakor zdravnik pri zdravljenji bolnega človeka ali bolnega živinčeta. Diagnoza (spoznanje bolezni) je toraj prva reč. Ako hočemo pa bolno vino prav spoznati, moramo zopet, kakor smo to pri zboljševanji mošta storili, nekoliko nazaj seči, to je, vzrokov iskati, zakaj da se vino prav za prav tako poredno obnaša? — Še le potem, ko smo vzrok zvedeli (kteri je lahko zeló različen), smemo reči: to je bolezen, — zoper to moramo sredstva poiskati. Storimo toraj to!

Dozorevanje grozdja je bilo že razjasnjeno, in rečeno je bilo: v slabih letih se ne spremení vsa notranja celična, trdikasta, jagodna snov v sladko tekočino, marveč ostane je velik del nespremenjen. Tega se lahko vsak prepriča. Vzame naj le na pol dozorelo grozdje, ter naj ga skuša zobati. Koj bode zapazil, da se ne razlije celo jedro jagode po ustih, marveč da mu ostane razun pelkov tudi še nekaj druzega žlezastega v ustih, in to je nespremenjeni del celične snoví. Nekoliko premenjen je sicer, kajti on je bolj žlezast, bolj opolzel kakor v popolnoma nedozorelem grozdji, kar nas pa tukaj ne moti.

Pri zboljševanji mošta s pomočjo galiziranja nas to ni nič brigalo; rečeno je le bilo, da pride to v drožje. Tukaj moramo pa temu nepopolnoma spremenjenemu delu jagodnega jedra večo pozornost obrniti, kajti prav on je tisti puntar v prihodnjem vinu, kteri mu toliko časa mirú ne dá, dokler mu vseh druzih obstojnih delov ne zdraži in ne pokvari ter ga tako popolnoma ne vniči.

Poglejmo toraj, iz česa da obstojí ta puntar?

Iz različnih prvin, ktere so bolj ali manj v njem zastopane. Največ je pa gnjilca nazočega, v podobi rastlinskega beljaka, žlezca itd. Gnjilec je toraj prav za prav pravo imé puntarjevo. S čem pa gnjilec vinu škoduje, ako ga pride preveč va-nj, pozvemo s tem, ako vinsko kipenje bolj na tanko preiščemo, kajti ni še zadosti vedeti to, da se pri kipenji sladkor v ogeljno kislino in alkohol spremeni, marveč treba je tudi vedeti to, kako da se to godi, pod kakimi pogoji itd.

K vinskemu kipenju so sledeče reči neobhodno potrebne: 1. sladkor, 2. ugodna toplota, 3. neki sladkor kroječi del ali ferment (kvas), 4. hrana fermentu.

Od kod da pride sladkor v mošt in toplota, to je vsem znano; tako znano pa ni to, od kod da pride ferment — duša vinskega kipenja. No, iz zraka! On je namreč s prostim očesom nevidljiv prah (toraj mikroskopičen) rastlinske narave, pred ko ne seme različne plesnjevine (Schimmelpilz), ktera se po latinsko „penicillium glaucum“ imenuje. Na milijarde in milijarde tacih prašnih semen plava po zraku, in ako zajde v kako gnjilca bogato tekočino, začne se v tem to seme množiti, nova plesnoba razvijati, kajti njegova hrana je ravno gnjilec. To razvijanje ima različne nasledke, ki so od druzih obstojnih delov odvisni. Meso segnjije, kruh, sir itd. splesni, mlekô se skisa, sladkor v vinskem moštu ali pa v drozgi piva in krompirja (Bier- und Erdäpfelmaische) spremeni se v alkohol in ogeljno kislino.

V letinah tacih, kedar se pridela dobro vino, se spremeni skoro da vsa celična snov v sladkor, in vendar pride še toliko gnjilca v mošt, da sladkor povrè, če tudi ne ves; kajti ako doseže nastali alkohol gotovo množino, jenja kipenje zato, ker alkohol umorí plesnobno seme. Da! gnjilca pride še toliko v vino, da se pozneje (spomladi) ostali nerazkrojeni sladkor še enkrat gibati prične, to je, vino začne z nova vreti ali kipeti, kar se toliko časa ponavlja, dokler ni ves gnjilec iz vina odpravljen, dokler niso toraj vse droží odstranjene ali pa dokler ne doseže alkohol tiste množine, ktera vsako daljno kipenje umorí.

Da bi se gnjilec v močnem dobrem vinu še drugače spremenil, ni lahko mogoče, kajti prvič ga pride primerno malo v vino (ravno zato, ker je grozdje dobro dozorelo), in drugič, ker je alkohol tukaj, ki ga brzda. V slabem letu je pa ta reč vsa drugačna; takrat pride veliko preveč gnjilca v vino (mošt), in veliko premalo pa sladkorja. Od začetka služi gnjilec v razvijanje alkohola, ker ferment krmi; ko pa sladkor povrè, pričnejo se gnjilčne zaveze same na lastno roko razkrojevati ter v druge vinu škodljive kemične zveze spreminjati. To razkrojevanje je sicer tudi neko kipenje, al ono se zove že gnjijenje. Tega pa vsako vino Bog obvaruj! (Kon. prih.)

Rabarbara, ki se jé.

Kar je meni znano, ima Andrej Leroy v Angersu na Francoskem največo drevesnico na vsem svetu, ktera meri 800 magdeburških oralov, kar bi zneslo menda okoli 600 naših. Pred osmimi leti sem naročil od ondot mnogo cepičev, kterih drugod ni bilo dobiti in kteri so mi že lep in prav izvrsten sad pokazali. Za povrh pa mi je poslal Leroy tačas tudi 2 koreninici tiste „rabarbare“, ktera se latinski imenuje „rheum esculentum“, nemški „essbares Rhabarbar“ (po naše bi jo tedaj smeli imenovati „jedljiva rabarbara“), ki se posebno v Londonu in na Francoskem jé, in ktero sem jaz potem že močno po Slovenskem in tudi drugod razširil.

Več kakor 100 ljudí je že pri meni jedlo to novo prikuho in vsakemu je prav dobro dišala. Mnogim sem obljubil, da bom v „Novicah“ naznanil, kako se ta jed kuha. To obljubo hočem danes spolniti.

Jedljiva rabarbara je zelišče, ki v eno mer veliko let (planta perennis) raste, tedaj je ni treba vsako leto saditi; enkrat vsajena raste leto za letom; le prignojevati se jej mora. Spomladi žene prav zgodaj, še pred kakor špargelj, in dela prav velika in široka peresa. Jé se celo leto in tudi pozimi, če se zakuha kakor zakuhano sadje. Jedó se pa pri meni le peresni peclji, kteri prav dolgi zrastejo in precej debeli.

Kuha se pa ta jéd tako-le:

Peres, ki imajo najdebelejše peclje, se nareže pri tleh; peclji se razrežejo na obilo 2 palca dolge konce in se denejo v kako steklenko s širocim vratom (glaž), v kakoršni se sadje zakuhuje. Na te peclje se potrese nekoliko smletega cukra; vode se pa ne sme nič priliti. Potem se steklenka s prav gostim platnom ali z mehurjem zaveže, v gorko, pa ne vrelo vodo dene, in toliko obteži, da steklenka ne gré na vrh vode. Ko je gorka voda krop postala in nekoliko časa, pa ne dolgo, vrela, in so se peclji za polovico vsedli v steklenki, je jéd kuhana. Zdaj se vzame iz steklenke, lepo na krožnik (talar) zloží, nekoliko s prav drobnim cimetom potrese, ohladi in namesto salate na mizo dá.

Treba je gledati, da je rabarbara ravno prav kuhana, a tudi cukra se sme le toliko pridjati, da vsa jéd prijetno kislat okus ohrani. Ako prvikrat ne zadeneš prave primere med rabarbaro, cukrom in cimetom, ali če to jed preveč ali premalo skuhaš, poskušaj večkrat, dokler prave primere na vse strani ne zadeneš.

Iz samih peres kuhajo v Londonu špinačo, ktera se sicer za silo dá jesti, meni se zdi prekisla.

Saditi se mora ta rabarbara najmanj en čevelj saksebi. Ako imaš 15 do 20 zelišč pri hiši, jo boš lahko vse leto velikrat jedel in jesenske zadnje peclje lahko še za zimo kakor sadje zakuhaš.

Videl sem to zelišče tudi na kmetijskem vrtu v Gradcu in na Dunaji na neki razstavi.

Ako bi kdo želel eno leto starih sadik tega zelišča, jih lahko pri meni dobí po 5 krajc. eno, in v malo tednih že lahko jé to novo, izvrstno prikuho.

Na Breznici blizo Radolice.

Lovro Pintar, fajmošter in sadjerejec.

Lončene cevi za napeljevanje vode.

Lončene cevi bodo vsacemu, kdor ima kako vodo napeljati, zato všeč, ker so cenejše in pa boljše kakor vsake druge. V več krajih sem že napeljal vodo po tacih cevih in povsod se dobro ravnajo. Da voda prav dobro teče, gledati je na to, ali je z brega, ali po ravnem ali pa v breg. V breg cevi ne služijo dobro, ker so zakitane, v breg pa voda rada odriva kit. Po ravnem ali celó z brega pa ni boljših cevi, kakor so moje lončene, kajti voda ostane okusna in mrzla. Za zakitanje pa je novi Kufštajnski cement iz Tirolskega najbolji, ker je trikrat močneji od našega navadnega. Ta kit ostane trden kot kamen. Take moje cevi so dolge po dva čevlja; tri merijo en seženj s tuljavami. Seženj pri meni veljá 50 novih krajcarjev. Če v 10 letih kaka cev se po vodi pokvari, da preteče ali poči, dam druge zastonj. Ako pa 10 let ostane, ostane tudi do 100 let dobra, ker ta roba se v zemlji ne razkroji in tudi rjà je ne jé, kakor železne ali grundelnaste. To pričajo vsi tisti, kteri so lesene cevi (rore) izmetali in lončene namesti njih položili. Voda je vsa drugače okusna kakor je bila popred.

Kdor želí tacih cevi, mu jih pridem tudi sam položit. Po njih teče voda za celo vas, kolikor je potrebujejo, ker je luknja čez dva palca široka.

Tudi počenih (škart) imam kakih 400 sežnjev, kterih seženj dam po 15 krajc. Taki so za močirne travnike, da se voda po njih odpeljá (drenažira).

V Kokrici nad Kranjem. Andrej Net.*)

Gospodarska skušnja.

Kuhano maslo zavoljo starosti bledo in neokusno, kako se dá popraviti **) in kako se za celo leto dá špeh dobro ohraniti?

Maslo naj se dene v drugo posodo, toliko veliko, da se, po primeri, na 10 funtov masla vlije 1 maslic mleka, sladkega brez smetane in ne zavretega. In potem naj se dá maslo vreti tako dolgo, da se vse mleko povrè. — S tem se maslo lepo očisti in na okusu zboljša, kolikor je pri starem maslu mogoče, da je spet za rabo. Da mleko dobí rumeno barvo, deni v mleko, predno ga na maslo vliješ, majhno žličico žefrana, ki naj z mlekom skupaj vrè.

Zdaj pa gospodinjam še nekaj druzega, prav dobrega, kar ne stojí v nobenih kuharskih bukvah.

Če hočeš špeh čez celo leto posebno lep in dober ohraniti, ki nikakor ne postane žarkov, deni, kedar špeh cvreš, tudi na 10 funtov špeha, ki pa ne sme nič slan biti, maslic tacega mleka, kakor je gori rečeno bilo. Kedar cvrè, naj se vse skup večkrat pomeša. Ko so ocvirki bledo-rumeni, je to znamenje, da je špeh dober.

Vsaka gospodinja bode take zabelje vesela!

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

VII. pismo.

Preljubi prijatel! S popisom popoldanskega izleta v „Maksimir“ ali „Jurjo-ves“ (po novejšem izrazu) Ti imam pričeti današnji list, kar tudi rad storim. Ondi je bil namreč 24. avgusta ob dveh popoldan „svečani banket“ za učitelje, kteri so po 2 fl. 50 soldov hoteli plačati. Jurjo-ves je krasna grajščinica ali vila nadškofova. Da bi svojemu hrabro-slavnemu patronu skazal na stoletja naprej dostojno čast, dal je napraviti rajni kardinal Jurij Havlik znotraj vhoda in tako rekoč ob čelu perivoja na obširnem prostoru velikansko podobo sv. Jurija, jahajočega na ponosnem vrancu, ter protivšemu s hrabro desnico srditemu zmaju, ki se zvija pod vrančevimi nogami. Vse to je vlito iz svitlo-olikanega brona, ter postavljeno na visoko skalnato stojalo. Res pravi kinč za perivoj, in tudi sto- in stoletni spominek na slavnega rajnega kardinala! Od spominka naprej se širi perivoj na vse strani. Od gostilnice, ki je kmalu pri vhodu, se pride najpred k neki prostorni odprti lopi, ki ima na notranjem okrogu klopí za počivanje. Tu se je kmalu zatem tudi produciralo na čast učiteljske skupščine zagrebsko pevsko društvo „Kolo“. Od tod naprej kreneva s prijatlom v senci gosto zara-

*) Na razglas v „Novicah“ 14. svečana sem dobil mnogo naročil iz Kranjskega, pa tudi iz Koroškega, Štajarskega in Hrvaškega. Mislim, da sem vsem dobro postregel. Še pa imam veliko lepih dreves, visocih in pritličnih, žlahnega plemena. Pisatelj.

**) Odgovor na vprašanje iz Štajarskega. Vred.

*

zaraščenih dreves na desno, in prideva najpred do jezercu enacega ribnjaka, čez kterega se ličen mostič drzovito pospenja. Na levo tam za ribnjakom stojí na zmernem, zeleno poraščenem holmcu v sredi temnih logov visoki „vidikovac“, to je, nalašč v to napravljeni stolp, da ljudje raz njegovo višino vživajo krasen razgled na vse straní perivoja. Kmalu naprej od ribnjaka stojí na drugem nizkem gričku lična mala cerkvica, posvečena sv. Juriju. Zidano v gotiškem zlogu v obliki križa kaže Ti to svetišče zopet veliko radodarnost rajnega kardinala Havlika; kajti vse, karkoli tù vidiš, Ti je umotvor ene ali druge struke. Tri okna z dragocenimi stekleno-barvanimi slikami razlivajo sprelepe sence po tej svečano-tamni cerkvici. Kmalu naprej tje na desno je poletna vila nadškofova. Naprej smo prišli do gospodarskih poslopij, kjer je bilo nekdaj bojè vse drugač, kakor je zdaj. Ogledali smo tù mlatilnico (mašino za mlatvo), ktera je ravno obdelovala pridelani poljski plod. Druzega posebnega ni bilo videti na tem kraji. Sploh naj tù še to omenim, da „Maksimir“ je zasadil škof Maksimilijan Vrhovec, ter imenoval ga po sebi; — izvrstno nadaljeval ga je kardinal Havlik, in prekrstil na imé „Jurjevac“; — zdaj pa je vse neskončno zanemarjeno in razpadu prepuščeno. Od gospodarskih poslopij zaobrnili smo se po ovinku po perivoji nazaj in prišli kmalu do skalnate piramide; na njenem podnožji je v latinščini obširno popisan z zlatimi v kamen vrezanimi črkami namen Maksimirskega, zdaj Jurjevaškega perivoja. Skoz gajček raznovrstnih nenavadnih dreves prišli smo zdaj do „vidikovca“, o kterem sem zgoraj govoril. Iz osredka velike štiriogelne lope, ktere vse štiri strani nosijo stebri in po ktere ravni strehi se hoditi more, vzdiguje se visoki stolp, vrh kterega je napravljen zopet mostovž, od kodar se sprelepo vidi na vse strani. Zapustivši „vidikovac“ smo se napotili nazaj proti perivojski krčmi, poslušali še enkrat izvrstno pevajočo družbo „Kolo“, — do krčme prišedši pa poživili se po dolgem sprehodu s hladivno pivo. Med tem se je bil približal večer, in perivoj se je razsvetlil z razno barvanimi baloni. Razgovori obilno zbranega občinstva so bili vedno bolj živahno-prijetni; ko pa naši slovenski fantje zdaj še popevati pričnó, je vrel svét skupaj ko na klic zvona. Kar brž so bili pevci in sploh Slovenci okroženi od obilne množice poslušalcev; vsaka pesem je bila sprejeta s ploskom in živio-klici, in menda bi bili imeli do pozne ure dovolj poslušalcev, ako se poslednjič skoraj s silo ne bi bili odpravili od tod. Svitli balon, zvezdi enako pred nami bliščeč, nam kaže pot med velikimi množicami odlične gospôde; ko pa pridemo do ponosnega kipa sv. Jurija, se ta hipoma zabliščí kot o svitlem dnevu, obsijan od narodno-barvnega bengaličnega ognja. Tù se še enkrat ustavimo, v brenčečim koru zadonijo zopet slovenske pesme glasovi, in po končanem pesnem voščilu „lahko noč!“ odrinemo slednjič proti Zagrebu.

Po vsej poti je odmevalo živo vneto petje in veseli šunder; vse je bilo „židane volje“. Ko pridemo v laške ulice, odpiralo se je okno za oknom, mestjanstvo je vrelo iz hiš, ter radovedno gledalo, pa tudi prijazno pozdravljalo dohajajoče učiteljstvo. Sploh res moramo radostni reči, da so nas Zagrebčani preprijazno sprejeli. Bili smo, kakor domá. Na Jelačičevem trgu pred kipom nepozabljivega bana ustavili smo so, ter zaklicali spominu hrabrega moža iskreno „živio“; al, žalibog, čutili smo v daljavi, da nekterim, ki so se luči bali, to ni bilo po volji! Razvideli smo iz tega žalibog! dovolj jasno, da, kakor imajo Slovenci med seboj razno šaro, ki se je izneverila svojemu rodu, ter črti in oskrunja rodoljube, tako se tudi na Hrvaškem enakega mrčesa ne manjka! Luči in svitlobi je namreč vedno senca in tema nasproti; al bogme! da vendar luč ostane vedno le luč!

Tvoj

Josip L. Železodolski.

Zgodovinske stvarí.

Ustanovitev Prage.

Zgodovinska črtica.

Zdaj, ko ves svet obrača svoje očí na deželo česko, utegne bralcem našim zanimiv biti kratek popis, kako se je pričelo zidati glavno mesto zgodovinsko slavnega kraljestva českega. —

Mnogo spoštovan in ljubljen je bil češki vojevod, modri in pravični vladar Krok. V znamenje resne udanosti in ljubezni mu je zvesto ljudstvo brez njegove vednosti sezidalo velik grad Krokovec. Srečno se je čutilo pod njega milim in očetovskim vodstvom; al kmalu mu ga je nemila osoda vzela. O njegovi prezgodnji smrti so vsi podložni britko žalovali. Milo so ga dolgo objokovale njegove zale tri hčere: Kaša, Teuta in Libuša; dolgo so njihove solzice mokrile gomilo, ktera je pokrivala pepel blagega očeta. Lepo duhteče rožice so mu nasadile krog spominka, ki mu ga je hvaležni narod postavil, in dolgo so krasne vonjave obdavale ono okolico, kjer so dragega očeta, ljubljenega vladarja, kostí trohnele.

Kaša, najstarejša hči, si je veliko znanstvo o poznanji raznih rastlin in zelišč pridobila. Znala je zdravila napravljati, in je mnogo dobrega s tem vedstvom ljudstvu storila. Teuta, nje mlajša sestra, je kaj dobro poznala dobrotljivo moč ognja. Učila je priprosti ljud tajatve rudnín, učila njih rabe, ona je blagostanje Čehov mnogo povikšala. Najmlajša Krokovih hčeri bila je Libuša; njen pogum, njene vednosti in znanja, nje ljudoljubje, ktero je ljudoljubnost svojih sester jako preseglo, so jo pri narodu tako povzdignile, da jo je po očetovi smrti vojevodinjo izvolilo.

Kaša in Teuta ste si na gorah sezidali prebivališča, in ju po svojem imenu zvali. Libuša pa, vladarica, dá grad Višegrad, ki ga je bil že umrli oče Krok sezidal, olepšati in popraviti; v trdnjavo ga je prenaredila; pred so bile tù le lesene hišice z grmovjem in resjem ograjene.

Ta poprava se je zgodila leta 714. pri nastopu vladarstva one vojevodinje. In tu na Višegradu je krepko ljudstvo, Čehe, modro vladala. Kaša nje sestra si je možá vzela Bivoga, kteri je bil neverjetne močí. Enkrat je zasledil divjega prasca na hribu; tega vjame in ga vsemu uporu vkljub čez rame vrže ter živega v Libin pritira, da pokaže svojo neznano moč in svoj pogum. Kaša je sestri Libuši veliko zlata in srebra na Višegrad pošiljala v kov zlatega in srebernega denarja, kajti te rude se je v njeni lastnini veliko izkopalo.

Al modra in mirna vlada Libuše mnogim vladikom ni bila všeč. Vajeni so bili v eno mer se boriti in zarad tega so zmirom le po boji hrepeneli. Želeli so rajše možá vladarja imeti, da bi ž njim v bitve hiteli in z mečem si več deželá pridobili. Zato so se namenili, Libušo pregovoriti, da enega izmed domačih plemenitašev si za možá vzame, da bi potem z združeno močjo deželo gospodarila. Dva vladika se zarad nekega prostora ob svojih gradovih hudo spreta in konečno predpoložita Libuši to reč v razsodbo. Pravično je Libuša razsodila. Al vladika, ki je pravico na svoji strani imeti mislil, se za tega del razsrdi zoper Libušo in jej zažuga hudo ter mnogo druzih sovladikov k nevolji zoper njo pripravi. Al Libuši, pogumni in v tacih

rečeh posebno bistrovidni vladarici, ne odide nevarnost, ki jej preti, zato začne prevdarjati, kako bi bilo temu pomagati moč. Zdajci se spomni, da je v vasi Štadic vladika, z imenom Přemisl, sicer reven, pa od nog do glave junak in ljudomilega srca. Poznala ga je že od mladih let, ker sta se namreč v Budečki šoli, ki jo je bil rajni njen oče Krok osnoval, skupaj učila. Dobro jej je bilo znano, da bistroumni junaški Přemisl si zemljišče sam orje in na kmetiji svoji pičlo hrano vživa. Tega si izvoli modra Libuša družitelja in branitelja Čehov.

Po dobrem premisleku skliče leta 722. slovanska kneginja svoje ljudstvo in najznamenitnejše vladike, ter jih nagovori tako-le: „Drago mi ljudstvo česko! Sklenila je tvoja kneginja, goreča neskončne ljubezni do tebe, tvojim željam vstreči, zato si je sopruga in tebi vladarja izvolila. Mož je moder in junašk, ki samoročno obdeluje dobrave, čeravno je vladika; on zná krepko meč sukati, in postavil bo sovragom močno jéz. Naj se podajo trije vladiki v Štadic, in tistega možá, ki ga na polji najdejo, da zemljo orje, tega naj z vso častjo svojega vojvoda in sopruga Libuše sprejmejo; ta naj vlada z mano čez vse milo mi ljudstvo česko!“

Veselo je ljudstvo poslušalo ovi govor Libuše. Koj se trije vladiki na pot podajo k presrečnemu možu, ki ga je zadela taka čast, mu jo naznanit in ga povabit na kneževski stolj Višegradski.

Ko so se poslanci Libuše oratarju bližali, jih Přemisl pohlevno vpraša: kaj da želé. Zdaj reče eden izmed njih: „Glejte mizo! ta je, na kteri prihodnji češki vladar pičlo hrano vživa, nujte! pozdravimo ga vojevodo českega, in peljimo ga k slavni kneginji na Višegrad“. Storé. Razodenejo mu namen prihoda svojega in želje kneginje slovanske. Nič se ni obotovljal Přemisl; odjarmi junca in odrine s poslanci do kneginje české. Zavideli so mu vladiki nenadno čast in marsikdo si želí njegovo mesto. Jedva je radostno ljudstvo poslancev čakalo, zbrano na Višegradu. Z velikim veseljem jih je prisedše sprejelo, in novega vladarja srčno pozdravilo.

Leta 723. je bil češki narod se že mnogo pomnožil. Libuša, ljubezni goreča vladarica, bi ga rada celega v svoji bližnji okolici imela; zato sklene ob bregovih Veltave blizo Višegrada mesto zidati. Gosti gozdi so redili o oni dôbi mnogo zverine v isti okolici. Vojevodinja pošlje tri vladike v kraj, kjer se dandanes potok Barska v Veltavo izliva. „Tamo, jim pravi, boste našli moža, ki nekaj opravlja. Vprašajte ga: kaj da dela, in mi povejte“. Veseli vladiki odrinejo na omenjeni kraj, in res najdejo moža, ki se samotni hišici vhod postaviti trudi. Pobarajo ga: „Kaj delate?“ Odgovorí jim: „prag“.

Na to se poslani možje vrnejo in naznanijo Libuši, kar so videli in čuli. Vesela Libuša reče: „Tako je! Prag naj se mesto zove; on naj bode vhod, skozi kterega boste k srcu mojemu pot našli“.

Neizrekljiva radost prevzame ljudstvo in ljubezen do modre in dobrotne kneginje se še više vtrdi. Gozd se posekuje, močvirnati prostori se posipajo, dolinice poravnavajo in lepe hiše se začenjajo dvigati na tem prostoru. Vedno veča je bila množica naselnikov, in kmalu se je sezidalo znamenito mesto. Navdušena Libuša pa prerokuje mnogo od prihodnje imenitnosti predragega jej mesta. Kar je pa prerokovala, na tanko se je spolnilo o poznejši dôbi. Kmalu je trdno stalo slavnoznano slovansko mesto — zlatna Praga!

Pivčan.

Mnogovrstne novice.

* *Slavljenje ruskega cara Petra Vélikega v Londonu.* V znamenje, da se približuje dvestoletni spomin Petra Vélikega, so postavili v Londonu veliki ščit na ono mesto, kjer je delal nekdaj Peter I. kot prost tesár. Na ščitu je napis: „Na tem mestu je delal kot tesár pri izdelovanji ladij (brodov) Peter, ki je pozneje bil car ruski in imenovan Peter Véliki“. „Obzor“.

* *Kulturonosna misija Nemcev.* Zaveznemu svetu Nemškemu je vlada pruska predložila načrt postave, ki določuje, da vprihodnje mora biti uradni jezik v celi Alsaciji in Lotringu nemški jezik. Na eni strani novopečenega nemškega cesarstva vrivajo svoj jezik Poljakom, na drugi pa hočejo ponemčiti Francoze. Kako oni o tem postopajo, ni treba opisovati Hrvatom — piše „Obzor“ — kterim je še v živem spominu ponemčevalna dôba Bachovega absolutizma. Tej opazki dostavljamo mi Slovenci to, da, kar je na Hrvaškem bilo, je dandanes še pri nas na Slovenskem! Nemec res ne more živeti, da ne bi v jarem svojega jezika tlačil druzih narodov pod pretvezo, da mu cepi edinozveličavno kulturo!

* Zagrebška opera gré, kakor „Südsl. Zeitg.“ piše, po končani zimski saisoni 15. dne t. m. pod vodstvom našega rojaka in velecenjenega tenora g. Fr. Gerbic-a v Beligrad, da ondi predstavlja slovanske opere.

* Ruske finance. Vkljub velikim ovéram, ki jih je imela ruska država po nesrečni vojski v Krimu, je vendar razvitek narodnega bogatstva čedalje veči. Državni dohodki so znesli preteklo leto 16 milijonov in 665.000 rubljev, stroški pa le 12 milijonov in 873.000.

Dopisi.

Iz Trsta. — Deželna komisija, izvoljena za razstavo dunajsko, se je razdelila v 3 pododbore, kterih eden bode delal za Tržaško, drugi za Goriško, tretji za Istrijo. Izvrševalni odbor šteje 20 glav.

V Rojanu. — Zarad grdega vremena smo bili prisiljeni, „besedo“ za stradajoče Kranjce na belo nedeljo 7. aprila preložiti, bodi-si vreme ta večer kakoršen koli. Uljudno se vabijo vsi častiti udje in rodoljubi, naj obilo pripomorejo v blagi namen. Vstopnina je za vsacega gospoda 30 krajc. Radodarnosti se ne stavijo meje. Ivan Dolinar, tajnik.

Štajarsko. Iz Gradca. — Tudi pri nas je ustanovljena deželna komisija za dunajsko veliko mednarodno razstavo, ki bode prihodnje leto na Dunaji, in je začela svoje delovanje s tem, da je oklicala poziv do obrtnikov, kmetovalcev, gozdarjev, rudarjev, zastopnikov znanosti in umetnij, naj bi vse moči napeli, da bode Štajarska dostojno zastopana v razstavi. Čudili smo se koncu tega poziva, ki ga je 7. u. m. oklical izvrševalni odbor iz Gradca, ki se glasí tako-le: „Ponašamo se, da smo Avstrijanci, da smo „slovenski Štajerci“ — in pod tem pozivom stojí podpis Kaiserfelda! Se vé da, kedar je treba poveličati deželo, takrat so Slovenci dobri, sicer pa jih ne poznajo, in še v Mariborski vinski šoli ne!

Črnomelj 31. marcija. (*Beseda na korist pogorelcem; odhod dr. Pestotnika; potreba okrajnega zdravnika.*) 24. dne t. m. je narodna naša čitalnica na korist pogorelcev Dobliških predstavila 2 gledališčni igri: „Samoglavnež“ in pa „Ciganska družba“, potem pa je bila tombola. Dohodkov je bilo 60 gold., od kterih pa se morajo stroški odšteti. Grdo vreme bilo je krivo, da nismo imeli vnanjih gostov. Vsi igralci so občinstvu jako vstregli, kajti vsi so se vêdli na odru tako, kakor da bi bili vže

večkrat „na deskah, ki svet pomenijo“. Hvala jim! „Cigansko družbo“ pa tudi so diletanti v vsem: v obleki, počitku, godbi in plesu tako izvrstno posneli, da ploska ni bilo pred ni kraja ni konca, dokler niso ponovili zanimivega tega prizora. Lepo so pokazali vrli naši sinovi in častite naše hčerke, da jim je domača reč živo pri srcu. Le naprej tako! Omeniti pa moramo še posebno gospodičino Dragotino Pršetovo, ktera je hvalevredno pripomogla pri vajah in s sofliranjem pri igri „Samoglavnež“. Gospodičina Pršetova, rojena Belokrajnica, je že pred leti prva na oder stopila z domačim jezikom, in si prislužila venec iskrenega rodoljubja. — Veselemu temu poročilu imamo pa danes dodati drugo žalostno. Milujemo, da nas je naš dosedanji zdravnik dr. Pestotnik zapustil, ki je bil med nami skozi 13 let in si v poslu svojem resničnega prijatelja človeštva pri vsaki priliki skazal ter si tako občno spoštovanje ljudstva našega pridobil. Ali in kedaj dobimo spet zdravnika za naš okraj, to sam Bog zná. Če ga kmalu dobimo, bode to znamenje, da vlada po očetovsko za nas skrbí, — mačehovske skrbí smo že do grla siti! Onih 400 gld., ktere je na leto in dan okrajni zdravnik imel, bogme! da zdaj ne bo nikakor prihranjenih. Le enekrat naj pride zdravnik iz Kočevja na leto le-sem, pa je požrtih 400 gold., — a ljudstvo je vendar-le brez zdravnika. Politični okraj Črnomelj s sodnijama Črnomelj in Metliko šteje blizo do 30.000 duš, pa ni se mu privoščil okrajni zdravnik — se vé, ker na leto revnih 400 gld. stane! — za brezpotrebne poti in cipke reči se pa ima novcev kot čepin. In tako smo mi, že od vseh strani zapuščeni siromaški Belikranjci in pošteni Avstrijani, zdaj tudi brez lastnega zdravnika, čeravno smo upanja polni iz poročila dr. Jan. Bleiweisa v deželnem zboru slišali, kako krepko so se naši zastopniki potegnili za nas in še druge kraje, kterim so okrajne zdravnike vzeli. Tu spet preočitno vidimo, kako škodljiv je deželam oni centralizem, po kterem dunajski gospodje brez znanja posamesnih dežel in njenih potreb odločujejo deželam, kaj naj imajo in kaj ne. Slišimo praviti, da ne eden sedanjih ministrov kranjske dežele še videl ni, in tem manj, da jo pozná, in vendar je osoda naša v njenih rokah in enacega državnega zbora, ki ne pozná razmer deželnih, pa vendar o njih odločuje!

Iz Semiča na Dolenskem. — 17. dne sušca je bil g. Janez Šusteršič, tukajšnji posestnik, izvoljen za župana (s 16 glasovi izmed 18). Ker je okrajno glavarstvo volitev za veljavno priznalo, je bil 19. sušca v prisego vzet in županovanje nastopil.

Iz Poljan nad Škofjoloko 2. aprila. I. G. (*Zahvala kmetijski družbi.*) Kakor se je v Colu nad Vipavo Sufolška svinjka dobro obnesla, in 6 samčkov storila, tako tudi pri nas v Poljanah moramo kmetijski družbi zahvalo izreči, da nam je po tej poti pripomogla k žlahnemu plemenu, ki bode zboljšalo domačo našo rejo; tudi pri nas je Sufolška, ravno takrat kupljena svinjka, na velikonočno nedeljo 6 svinjic in dva prasička nam za pirhe prinesla.

Iz Ljubljane. (*Iz seje deželnega odbora 29. marcija.*) Na predlog novega občinskega starešinstva v Motniku je sklenil deželni odbor, da odstopivšemu županu Lukežu Brvarju, ki je skoz 23 let na blagor in splošno zadovoljnost Motniških občanov županoval, se dá pohvalno pismo, pa se tudi c. kr. deželni vladi priporoči, da ga tudi ona poslaví za dolgo, neutrudno in lojalno delovanje v javnih zadevah. — Občini Šent-Vidski pri Vipavi se je dovolilo pobiranje 25% občinske priklade na vse direktne davke s prikladami vred za leto 1872.; občini Knežaški pa, da pobira 1 krajc. od vsacega bokala potočenega vina. — Znesek 74 gold. 40 kr., ki ga je poslala čitalnica goriška v podporo stradajočim na Kranjskem, se izročí deželni vladi z določbo, da se ima ta dar obrniti za semensko žito in sadeže. — Vsled nove organizacije deželne ljubljanske bolnišnice je po sklepu deželnega zbora odbor izvršil za vsa različna opravila nove službene navode (inštrukcije), sedanjim napravam primerne.

— (*Vélika razstava na Dunaji.*) Prvi občni zbor deželne komisije bil je 9. sušca. Predsednik pl. Karol Wurzbach je pričel zborovanje z ogovorom namenjenim važnosti razstave, ter naznanil, da je ud komisije g. Janez Podrekar iz Kamnika umrl in da se je g. Terpinec odpovedal. C. k. vladni svetovalec knez Metternich poroča o dopisih, kteri so došli komisiji. Razprave, kako naj bi se razdelila cela komisija, da bi bilo mogoče vspešno delovanje, so se vdeležili gg.: dr. Costa, dr. J. Bleiweis, Šolar, Deschmann, Murnik, knez Metternich, Roth, baron Apfaltrern, V. C. Supan. Konečno je obveljel predlog dr. Coste, vsled kterega se ima komisija razdeliti v 5 odsekov, od kterih bi imel opraviti 1. z rudarstvom in plavžarstvom (grupa 1); 2. z kmetijstvom (grupe 2 in 20); 3. z obrtnijo, trgovstvom in rokodelstvom (grupe 3 do 11, in 13 do 17); 4. z umetnijo in vedami (grupe 12, 18, 19, 21 do 26); in 5. s statistiko. Sprejel se je tudi predlog dr. Coste: naj vsaki ud prostovoljno izvoli si odsek, v kterem hoče delovati, ali da primoran je vsakdo vsaj v en odsek stopiti. Vsled tega so se vpisali v 1. odsek gg.: rudarski glavar Trinker, baron Mihael Zois, župan pl. Kapus, Homač, viši rudarski svetovalec Lipold, K. Lukmann, vladni svetovalec Roth; — v 2. odsek gg.: deželni predsednik pl. Wurzbach, deželni glavar grof Auersperg, Trinker, župan Železnikar, župan pl. Kapus, vitez Zavinšek, baron Apfaltrern, dr. Jan. Bleiweis, dr. Costa, Faber, vitez Gutmannsthal, Homač, Peter Kozler, grof Lanthieri, Lipold, Naglas, Tschinkel, Roth; — v 3. odsek gg.: podpredsednik komisije V. C. Supan, Deschmann, Železnikar, pl. Kapus, Ankemius, Faber, Jan. Horak, Peter Kozler, Lipold, Lukmann, Janez Murnik, Naglas, Tschinkel, Pakič in Samassa; — v 4. odsek gg.: Trinker, Deschmann, baron Zois, vitez Zavinšek, baron Apfaltrern, dr. Costa, prof. Globočnik, vitez Gutmannsthal, grof Lanthieri, knez Metternich, Samassa, Jan. Šolar; — v 5. odsek gg.: V. C. Supan, grof Auersperg, vitez Zavinšek, dr. Janez Bleiweis, dr. Costa, knez Metternich in Jan. Murnik. Sklenilo se je pa tudi, da oni gospodje, kteri niso v tem zboru nazoči bili, naj naznanijo izvrševalnemu odboru, v kteri odsek da hočejo se vpisati. Sprejeli so se dalje predlogi: 1) naj oni gospodje, kteri ne morejo vstopiti v izvrševalni odbor, to precej naznanijo; 2) naj se voli iz celega zbora 12 udov v izvrševalni odbor; 3) načelniki odsekov ali njih namestniki so tudi udje izvrševalnega odbora; 4) vsi udje, kteri niso izrekoma izjavili, da ne morejo sprejeti volitve v izvrševalni odbor, naj se štejejo kot izvoljeni. Ti so gg.: Trinker, baron Mihael Zois, Deschmann, baron Apfaltrern, dr. Costa, Globočnik, vitez Gutmannsthal, Kozler, grof Lanthieri, knez Metternich, Jan. Murnik, Samassa in Jan. Šolar. Sprejela sta se še predloga: izvrševalni odbor se pooblastuje dopisovalce imenovati; in izvrševalni odbor se pooblastuje javni oklic k vdeležbi razglasiti in razdeliti.

(Dal. prih.)

— Do danes še ni znano, kdo da bode c. k. deželni predsednik; zmirom pa se ponavljajo glasovi, da bode grof Aleks. Auersperg, sedanji deželni glavar. Kterega pa potem na njegovo mesto za deželnega glavarja posadí ministerstvo Auerspergovo, se tudi še ne vé; popred se je v časnikih bralo, da

dr. Razlaga, zdaj da mestnega župana Dežmana, nekteri mislijo na dr. Zavinšeka, ki poslednji čas o častnih naslovih jako hitro pleza od lestvice do lestvice.

— (*Občni zbor društva „Slovenije“*) je jutri (v četrtek) zvečer ob 7. uri, kakor so „Novice“ že naznanile, z dvema važnima razpravama: o volitvah mestnega odbora in o Predelski železnici, nasprotnici Loški.

— (*Dramatično društvo*) je v pondeljek v deželnem gledišču sklenilo svoje predstave s ponavljanjem Raimundovega „Zapravljivca“. V vseh prostorih — razen onih lóž, ki se dosledno nikoli ne odpró slovenskim igram — polno gledišče kazalo je očividno, da dobro izbrane in dobro predstavljene igre zmirom polnijo gledišče. Naj bi to častitemu ravnateljstvu dramatičnega drustva strogo vodilo bilo za prihodnjo saisono! „To sami vemo“ — nam bode odgovorilo ravnateljstvo — „allein können wir gute Stücke aus der Erde stampfen, wachsen uns Dramen auf der flachen Hand?“ — Brez zamere, gospodje! one naše besede gredó le na adreso tistih, ki so tako neusmiljeno kritikovali slovenske igre, da nam je srce veselja igralo mislé na to, kako obsuti bodemo kmalu po njih s klasičnimi izvirniki. Al leto je prešlo in spet leto, in celó darila so bila razpisana, pa iger le — ni! Žalibog! veliko besedí, ploda pa nič.

— (*Pobirki iz časnikov.*) „Tagblatt“ je spet pokazal, da ima „špiceljne“ nastavljene v cerkvi, kajti da bi kak patron njegov v cerkev šel iz druzega namena, to ni misliti. Kdor tedaj izmed konfesionsloserjev gré dandanes k pridigi, gré le za „špiceljna“. Na véliki petek dopoldne je v stolni cerkvi g. Kljun nemški tako izvrstno pridigoval, da smo od več straní slišali željo, naj bi ta pridiga prišla v tisku na svitlo. Pridiga ni obravnavala izrekoma nikakoršnega političnega predmeta in je le zgodovinsko segla v ono veliko dogodbo, ktere spomin katoliška cerkev obhaja véliki teden. In v tej pridigi je „Tagblattov“ špicelj najdel „geschmacklose Ausfälle politischer Natur“! Se ve da po „geschmacku“ Tagblattovskem bi pravo le to bilo, da bi se vse katoliške cerkve podrle ali saj v plesišča premenili, da bi konfesionsloserji več prostora imeli tudi o postu „bale“ napravljati kakor so začeli že letos tudi v Ljubljani. Čemu neki so cerkve takim ljudém, kterim so duhovniki „priviligirte Müssiggänger“, kakor je unidan „Tagblatt“ kar naravnost rekel, in po takem škofom vindiciral imé generalov „priviligirter Müssiggänger“! Ko smo spet letos videli, kako pridno in obilo so mestjani naši obiskovali véliki teden božje grobe in se je po takem očitno kazalo, da vse agitacije „Tagblattove“ so malo zdale, koj smo si mislili, da bode razpustil žolc o tej „geschmacklosigkeit“, in res je g. Kljunova pridiga morala za to psovana biti. Dandanes je ljublj. „Tagblattu“ vsaka pridiga „politična“ pridiga, kakor je tudi „Tagblattu“ tirolskemu, o kterem „Vaterl.“ po pravici pravi, da je le „im Preussenthum und Teufelsruhm gesinnungstüchtig“. Cerkev mora skrbno čuvati svoje svetinje, in če vidi, kako sovražniki njeni prav očitno rušijo vero, mora očitno se zoperstaviti takim nakanam, in mesto za to so prižnice. Tako bilo je vselej in tako mora biti še posebno dandanes. Če tega patroni „Tagblatta“ ne vedó, naj vzamejo v roke slovečega pridigarja na cesarskem dvoru dunajskem pred 200 leti P. Abrahama a Sancta Clara. Njegove pridige so bile pogostoma politične, in še se ni pozabilo, da posebno takrat, ko je Turek oblegal Dunaj in je šlo za to: ali zmaga koran ali evangelij, in je vsa Evropa svoje očí obrnjene imela na Dunaj, je P. Abraham stopil na prižnico in navdušeno govoril Dunajčanom na srce, naj se združeni zoperstavijo koranu. In njegova pridiga „Auf, ihr Christen!“ je čudeže delala. Dandanes se nam ni bati Turka, al še hujšega sovražnika — brezverstva!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja 28. marcija. — Vladni časnik je danes naznanil cesarsko potrjenje zasilne volilne postave (pravijo, da konec tega meseca bodo po vseh deželah nove volitve tacih poslancev, ki niso prišli v državni zbor); isti časnik naznanja imenovanje c. k. polkovnika Horsta, ki je dozdaj le voditelj bil ministerstva za deželno brambo, za pravega ministra, in pa potrjenje državnega proračuna dohodkov in stroškov za letošnje leto. Stroški so šteti na 353 milijonov in 714.207 gld., dohodki pa na 353 milijonov in 776.901 gold., po takem bi dohodki presegli stroške za 62.694 gold. To je pa le na videz tako, v resnici je drugače, kajti gotovina državnih blagajnic se šteje na 18 milijonov in pol, in ti milijoni so kot dohodki šteti; tudi se bode od ostankov državnega posestva prodalo spet za $1\frac{1}{5}$ milijona, in tudi to se šteje kot dohodek. Davki ostanejo kakor so bili, redni tako kakor izredni. Znesek direktnih davkov je cenjen na $83\frac{1}{8}$ milijonov, nedirektnih pa na $178\frac{1}{8}$ milijonov, znesek colnine na $17\frac{1}{8}$ mil., dohodkov od državnega posestva na $4\frac{1}{3}$ mil., rudarstva na $4\frac{1}{5}$ mil., poštnine na $13\frac{1}{3}$ mil., telegrafov na $2\frac{1}{6}$ mil. Izmed direktnih davkov je znesek zemljiškega davka cenjen na $36\frac{1}{8}$ mil., hišnega na 20 mil., pridobnine na $8\frac{1}{6}$ mil., dohodnine na $18\frac{1}{5}$ mil. Med nedirektnimi davki je davek od žganja cenjen na $7\frac{1}{7}$ mil., od vina in mošta na $3\frac{1}{8}$ mil., od piva na $19\frac{1}{7}$ mil., od mesá in klavne živine na $4\frac{1}{2}$ mil., od sladkora na $11\frac{1}{2}$ mil., od solí na $18\frac{1}{2}$ mil., od tobaba na $51\frac{1}{7}$ mil., od kolka (štempeljna) na $13\frac{1}{3}$ mil., od taks in pravdnih pristojbin na $26\frac{1}{3}$ mil., od loterije na $13\frac{1}{8}$ mil., od cestnin in mostnin na $2\frac{1}{2}$ milijona.

— O vélikonočnih praznikih so vsi ministri, od prvega do zadnjega, šli okrepčat se na deželo po velikem trudu, ki so ga imeli, da so zasilno volilno postavo vrinili „Dalmatincem in Primorcem“. To je edina stvar, o kteri se raduje Auerspergovo ministerstvo — al „Reform“ po pravici trdi, da je revna stvar, če ministerstvo mora le s silo (Noth) vzdržavati državni zbor.

Česko. Iz Prage. Silovitosti, ki se neprenehoma godé pri nas v volitvenih zadevah, so takošne, da pred malo tedni nikdo ne bi bil verjel, da je to mogoče. Oklic volilnega odbora, kteri českemu plemstvu nasvetuje, kakošne možé naj volijo za poslance, je bil v prepoved djan, pozneje pa vendar spet oproščen. V mesto Kolin je cesarski namestnik general Koller poslal cel batalijon vojakov, ki so bili vkvartirani v 16 hiš po 15 do 30 mož z ukazom, da jih mestjani morajo preživiti in oskrbeti z vsem, česar potrebujejo; stroške pa bodo poplačali potem tisti, ki bodo krivi spoznani, da so pomagali ali se vdeležili onih deputacij (poslanstev), ki so šle na nektere grajščine prosit njihove njim znane lastnike, deloma prijatelje, naj nikakor ne volijo ustavovercev. General Koller pa je te prošnje vstavil v vrsto „nevarnih demonstracij“, „žuganja“ in „strahovanja“. Na to je šlo mnogo mestjanov iz Kolina k generalu v Prago, pritožit se zoper neupravičeni ukaz, in po pričah dokazati mu, da nikodar niso nič pregrešili. Al general jim strogo odgovorí: „to meni nič mar, kakošen vtisek deputacija naredí na tega ali unega; po mojih mislih je to strahovanje in dolžnost moja je, to odvrniti“. Tako odpravljena deputacija se je podala do Njegovega Veličanstva v Pešt; tù se jej je reklo, naj prošnjo svojo izročí cesarjevi

pisarni. — Tudi kmetijska družba česka je kar nagloma bila unidan razpuščena, njena pisarnica zapečatena in njeno premoženje v varstvo vladno vzeto. In zakaj spet to? Zato, ker je družba kmetijska zahtevala, naj to, kar česka dežela pošlje v dunajsko razstavo, ondi ostane skupaj na svojem mestu, ne pa, da bi se potaknilo v več prostorij. V seji družbe kmetijske je njen predsednik knez Karol Schwarzenberg vladnemu zastopniku g. Addi kar naravnost rekel, da „česko kraljestvo ne bode služilo v kinčanje Cislajtanije in Čehi na razstavi ne bodo pokrivali nagote nemških avstrijskih dežel“. V tem smislu sta govorila tudi grof Harrach in dr. Trojan, rekši, da, „ko bi imela česka dežela na razstavi svoj poseben prostor, videlo bi se še le, kako beraška je druga Cislajtanija“. Na te govore je bil ces. komisar Adda tako iz sebe, da je pri tej priči zapustil zbor. In nasledek tega je razpust narodne družbe kmetijske, ki je 105 let delala na korist in povzdigo kmetijstva, na ktero pa so zdaj nemčurski ustavoverci sum valili, da je glavno gnezdo nasprotovanja vladi pri volitvah! — Tako se godí zdaj Čehom, kterim general Koller neki tudi s tem žuga, da jim prepové izdavanje časnikov. Češki narod pa mirno trpí vse in ne prestopa nikjer postavnih mej, da bi si kjer koli s silo pomagal, za trdno pričakajoč, da vse trpí — le en čas!

Hrvaško. Iz Zagreba. — Še zmirom niso razpisane volitve za deželni zbor, pa tudi ne vé se, kedaj se začne zbor. Eni pravijo, da konec maja meseca, drugi da v prvi polovici junija meseca. To je gotovo, da se tudi o tej zadevi zakon pod klop meče in da Magjaroni delajo, kar jim je drago, kajti ako bi veljal zakon naš, prav zadnji čas bi bil, da bi se bil deželni zbor začel 19. dne tega meseca (aprila). Gotovo je, da Rauch, ban strašanskega spomina, spet agituje za volitve. Al on ne bode Magjaronom na noge pomagal, kteri v prihodnjih volitvah tem bolj gotovo padejo, ker se je grof Lad. Pejačević, mož velike veljave, odpovedal magjaronski stranki, kteri je dosihmal voditelj bil.

— Nadškof zagrebški g. Mihalović se je iz Pešta, kjer je dalje bival, in iz Dunaja vrnil spet v Zagreb nazaj. Po takem so ovržene vse govorice, da popustí škofijo zagrebško.

— Skrejšovski in Oliva, znana česka rodoljuba, sta, kakor „Obzor“ piše, kupila od zagrebškega kapitola rudnik na premog poleg Varaždinskih toplic. S tem se bode ondašnjim okoličanom odprl bogat zaslužek. Nemčurski in magjaronski časniki pa so njunemu potovanju iz Prage v Zagreb podtaknili vsakojake politične nakane, segajoče celó tako daleč, da Čehi in Hrvati združeni kličejo Košuta nazaj.

— V okolici Varaždinski mrje mnogo ljudí na kmetih. „Pučki Prij.“ piše, da bolnik dobí po telesu neki osip, ki kmalu postane višnjev. Svet misli, da je bolezen kužna, drugi pa menijo, da bolezen izhaja od povžite pokvarjene koruze.

Iz vnanjih držav. — Še ni do dobrega dognano, ali ne bo boja med Angleži in Amerikanci. — Francoska republika se vtrjuje, al ves francoski narod misli na to, kako bi se maščeval nad Nemci za škodo in sramoto v zadnjem boji. To dobro vé Bismark, zato išče zaveznikov; Talijane si je menda že pridobil. — Španjolskemu kralju gré slabo; Španjolci bi si po izgledu Francozev tudi radi osnovali republiko. — Bolni Turčiji prizadevajo mnogo skrbí nezadovoljni podložniki v Albaniji, Ercegovini, Bosni in Bugarski, še več pa junaški Črnogorci in Srbi, ki želijo vdariti se z okrutnim Turčinom. — Rus z mirno dušo zbira svojo veliko moč, pregleduje bližnje trdnjave, predeluje Sevastopol v trgovsko mesto in pripravlja Nikolajev za luko črnomorskih svojih vojnih ladij. Poleg tega dela tudi na to, da zaceli svojo največo rano, to je, da si sprijazni Poljake. — Nemško cesarstvo se vredjuje kar koli le more; al katoliško duhovstvo Prusiji nasprotuje, ki mu je vzela mnogo pravic. — V Avstriji pa še dolgo ne bo pri kraji duševni boj med centralizmom in federalizmom. Tako je po vsem svetu vse tako nastavljeno, da skor nikjer ni mir zagotovljen.

Novi udje Matični

sprejeti pri XXIV. odborovi skupščini

2. marcija 1872. leta.

Za 1868., 1869., 1870. 1871. in 1872. leto:

Gospod Korošic Davorin, župnik v Banjaloki.

Za 1870., 1871. in 1872. leto:

„ Majnik Miha v Črnemvrhu.

Za 1871. in 1872. leto:

„ Kos France, šestošolec v Ljubljani.
„ Koželj Anton, modroslovec v Bukrezu.
„ Košmelj Janez, kaplan v Radolici.
„ Huth Karol Ljudevit, c. k. vojni kaplan v Gradcu.
„ Tomšič Ljudevit, učitelj na doljnegradskih učionah v Zagrebu.
„ Leban France, kaplan v Biljah.

Za 1871. leto:

„ Knez Jakob, sedmošolec v Celji.
„ Mencinger Ivan, posestnik na Zgoši.
„ Strnad Anton, kmet pri Novemštiftu.
„ Anžur Anton, župnik pri sv. Juriji.
„ Kunstelj France, kaplan v Šmarji.
Bukvarnica slovenska v Idriji.
Bukvarnica gospodarska v Krški vasi.
Gospod Kornfeld Edm., kaplan v Ptuji.
„ Plavec Anton, trgovec v Kamniku.
„ Adležič Jurij, učitelj v Kamniku.
„ Levec Janez, trgovec in posestnik v Kamniku.
„ Vizijak Anton, učitelj mestnih šol v Ljubljani.
„ Pirnat Štefan, učitelj v Banjaloki.
„ Arhar France, beneficijat v Voglah.
„ Vrančič Ignacij, kaplan v Čemšeniku.

Za 1872. leto:

„ Jesih Anton, bilježn. pisatelj v Ormužu.
„ Marešič France, kaplan pri sv. Duhu.
„ Treitz Anton, zdravnik v Kočevji.
„ Nekerman France, c. k. uradnik v Kočevji.
„ Projič Janez, kaplan v Fari pri Kostelu.

Žitna cena

v Ljubljani 30. marca 1872.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 30. — banaške 6 fl. 90. — turšice 4 fl. 20. — soršice 5 fl. 20. — rži 4 fl. 20. — ječmena 3 fl. 20. — prosa 3 fl. 50. — ajde 3 fl. 80. — ovsa 2 fl. —. — Krompir 2 fl. 40.

Kursi na Dunaji 2. aprila.

5% metaliki 64 fl. 75 kr.	Ažijo srebra 108 fl. — kr.
Narodno posojilo 70 fl. 50 kr.	Napoleondori 8 fl. 81 kr.

Loterijne srečke:

V Trstu 30. marca 1872: **81. 90. 62. 46. 13.**

Prihodnje srečkanje v Trstu 13. aprila.

Odgovorni vrednik: Janez Murnik. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.